నిరంతరత్రయం

బుచ్చిబాబు

ప్రపంచంలో నేటి అరిష్టాలకి కారణం, తెలివిహీనులు నిస్సంకోచంగా ప్రవర్తించడం, తెలివిగలవారు, శంకలతో, సందేహాలతో బాధపడి అసహాయులవడం—అన్నాడు ఒక మేధావి. సంవత్సరాది సంచికకి కథ వ్రాద్దామని బుర్ర గాలించడం మొదలెట్టేసరికి, అన్నీ శంకలే, సందేహాలే. కథావస్తువుతో అసంతృప్తి, పాత్రలపై అపనమ్మకం, ప్రయోజనంపై అవిశ్వాసం. తెలివితేటలు రచయితకి ఆటంకమేమో ననిపించింది. కాని వొక నిశ్చయానికి రాగలిగాను: ప్రేమకథ మాత్రం వ్రాయకూడదని. రాజకీయచైతన్యం ప్రబలిపోయిన యీ రోజుల్లో ప్రేమకథల ప్రచారం తగ్గింది. అవన్నీ దగా అనీ, అవి రాసేవాళ్లు సమాజానికి శత్రువులనీ, పాఠకులలో వొక అభిప్రాయం స్థిరపడుతోందని నా కనిపించింది. ఇప్పుడు సంఘాన్ని, సంస్థలని, తెగలని, కూటాలని విమర్శించి, భూస్వామితత్వాన్నుండి బైలుదేరిన విలువల్ని హేళనచేసే కథలకే ఎక్కువ పలుకుబడి. సంఘంలోని అన్యాయానికీ, అక్రమానికీ, అధర్మానికీ కారణం 'దేవుడు' 'కర్మ' కారు, ఆర్థిక పరిస్థితులేననీ, వాటిని నలుగురం కూడబలుక్కుని సరిదిద్దొచ్చుననీ, జనానికి తెలిసిపోయింది. పాత్రలు, తరగతులకు చెందేవారవాలిగాని, వ్యక్తిత్వం 'ప్రత్యేకత' గలవారు కాకూడదు. ధనికులపై ద్వేషం, బీదలపై సానుభూతి, పురిగొల్పాలి. మిల్లుయజమానిని నిర్మూలించడం యీనాటి సాహిత్యంలో 'ఫాషన్'.

ఇదంతా తప్పు, చారిత్రక, రాజకీయ పరిస్థితుల వల్ల సంఘాన్ని పరిశీలించి, సంస్కరించడం, కళ పనికాదు, కావాలంటే దానికోసం వ్యాసాలు వ్రాయండి, ఉపన్యాసాలివ్వండి, ఉద్యమాలు లేవదీయండి కాని, 'కథల్లోకి' దించకండి బాబూ అని నాబోటిగాడు మొరెట్టుకుంటే వినే దెవరు? నాకథలు నలుగురూ చదవాలంటే, యీరకం సామాజికప్రయోజనంతో కూడుకున్న కథలు వ్రాయాలి. లేకపోతే, వ్రాయడం మానుకుని యే బళ్లోనో మేష్టరుగా ప్రవేశించాలి. నాకంటె ముందుగానే ఆ పని సినిమాలు చేస్తున్నాయి గనక, ప్రేమతత్వంవల్ల పిల్లలు పాడవుతారన్న భయం ఎవ్వరికీ లేదు.

ప్రేమకథ వ్రాయకూడదన్న నిశ్చయానికి రాగలిగినా, సామాజికనిర్మాణాన్ని చిత్రించే కథలని గురించి అనుమానాలు రాసాగాయి. వ్యక్తులు, రాజకీయ, ఆర్థికపరిస్థితులకు లొంగిపోయి, కీలుబొమ్మలైన పక్షంలో, వారి ప్రవర్తనకి వారు బాధ్యులు కారు సమాజం అవుతుంది. అట్లాంటప్పుడు, మంచిచెడ్డలకు, నైతిక విలువలకు స్థానమే వుండదు. బాహ్యప్రపంచంలో శక్తులకు లొంగిపోకుండా, వాతావరణానికి అతీతం కాగల్గినప్పుడే, వ్యక్తిగతమైన నీతిప్రస్తావనకి తావుంది. ఇల్లా అనుకోడంగూడా భూస్వామితత్వపు నాగరికత లక్షణమేనంటే నేనేం చేసేది? ఈరకం ఆలోచనలో పడి కొట్టుకొంటూండగా, తక్షణం బైలుదేరి రమ్మని, కరుణాకరందగ్గరనుంచి, టెలిగ్రాం వొచ్చింది. నన్నెందుకు రమ్మన్నాడో చటుక్కున స్ఫురించకపోయినా, నా కర్థమైన ట్లనిపించింది. నన్ను రమ్మన్న కారణం ఏమిటో సరిగ్గా నిర్ణయించి చెప్పగలిగితే, ప్రేమకథాసాహిత్యానికీ, సామాజిక కథాసాహిత్యానికీ గల తారతమ్యానికి నే కట్టిన విలువల ఔచిత్యం, పాఠకులే పోల్చుకుంటారన్న ఆశతో, యీ రచన సాగిస్తున్నా.

కొత్తరకం కథాసాహిత్యాన్ని వుపాసించేవారు, కరుణాకరాన్ని నాయకుడుగా అంగీకరించొచ్చు. మిగత విషయాలమాటటుంచి, అతను చాలా బీదవాడు. బీదత్వానికి సంబంధించిన, అణకువ, నమ్రత, భయం, సిగ్గు మొదలైనవి అతనిలో వున్నాయి. పదిసంవత్సరాలమాట—అతనూ నేనూ, కాలేజీలో చదువుకున్నాం. హాస్టల్లో మా పక్క

గదిలో వుండేవాడు. హాస్టల్ ఖర్చంతా, ఏదో నలుగురు స్నేహితులం భరించేవాళ్లం—ఎక్కువ భారం కామేశంమీద పడేది. కామేశం పెద్ద స్థితిపరుడు—సరదాకోసం చదువుకునే కులాసా పురుషుడు; మంచి టెన్నిస్ ఆటగాడు. టెన్నిస్‌కోసం కాలేజీ చదువనేవాడు. భాగ్యానికీ, టెన్నిస్ ఆటకీ ఏదో సంబంధం వున్నట్లనిపిస్తుంది. కరుణాకరం దుస్తులు, సినిమాలు, నాటకాలు, టిఫిన్లు—అన్నీ అతనే ఆదుకునేవాడు. కృతజ్ఞతని వ్యక్తంచేసే భయభక్తులు కనబరిచినా, కరుణాకరం, కామేశాన్ని స్తోత్రంచెయ్యడం కాని, అతనన్నదానికల్లా తందానాతానా అనడం—మొదలైన మానసిక బానిసత్వాన్ని సూచించే లక్షణాలని ప్రదర్శించేవాడు కానట్లే నాకు గుర్తు. కరుణాకరం, క్లాస్ పరీక్షల్లో ఫస్టుమార్కులు తెచ్చుకునేవాడు—బీదవాళ్లు క్లాస్‌లో ఫస్ట్‌గా మరి—అసలా కారణం వల్లనే, అతన్ని మేం తొందరగా మరిచిపొయ్యామేమో ననిపిస్తుంది. నేనా సంవత్సరం ఫేలయ్యాను. వాళ్ళిద్దరూ ప్యాసై, పై చదువులకి పట్నం వెళ్ళారు. మా మార్గాలు విడిపొయ్యాయి.

ఏడెనిమిది సంవత్సరాలవరకూ, మేం మళ్ళా కలుసుగోటం పళ్లేదు. మనదేశం పెద్ద విస్తీర్ణం కలిగి వుండటంవల్ల కలిగే అనర్థాలలో, స్నేహితులు కలుసుగోలేకపోవటం ఒకటి. చదువుకునే రోజుల్లో స్నేహాలు శాశ్వతమనీ, ఎప్పుడూ అంతా కలిసి వొకచోటనే వుంటామనీ అనుకుంటూ, సెలవల్లో ఉత్తరాలకోసం ఇరవై పేజీల ఎక్సర్ సైజ్ పుస్తకాలని ఖర్చుపెడుతూవుండేవాళ్ళం. తరవాత తరవాత, స్నేహితుల కలయిక, మరో లోకంలో నేమో అనిపించేట్లుగా పరిణమించింది. అంతే గాదు. వాళ్లంతా ఏమయ్యారో వాళ్ల జీవితాలు ఏవిధంగా పరిణమించినవో ఊహించేటందుకు కూడా వ్యవధివుండేదికాదు. ఏమిటో జీవితంలో ప్రధానమైన సమస్యలన్నీ వొక్కసారిగా యవ్వనా న్నెదుర్కుంటాయి. ఓమూల స్నేహాలు, చుట్టరికాలు, బాంధవ్యాలు, మర్యాదలూ; మరోప్రక్క సౌందర్యోపాసన, ప్రేమ, ఆదర్శమూర్తి, స్వప్నజగత్తు; ఇంకా సంఘంతో పోటీపడి, జీవనోపాధికై ఉద్యోగాన్వేషణ, పెద్దల సలహాలు, విమర్శలు, తీర్పులు—ఎవరి నీడ వారికే భయమేస్తుంది—నీడలు పొడుగ్గా ఎదిగిపోతున్నట్లు! వార్ధక్యంలో నిజంగా ప్రశాంతత, హాయి వున్నాయి. ముఖ్యంగా, కొందరు వ్యక్తుల జీవితానుభవనిర్మాణం మనం వూహించినట్లుగా సాగిందీ లేనిదీ—పర్యవసానం తెలుసుకునే అవకాశం, వార్ధక్యానికుంది.

మాదో పదెకరం ఇనామ్‌భూముంది. అది కౌస్తా కవులదారుడికి భుక్తం కాకుండా, అమ్మెయ్యమని శ్రేయస్కాముల సలహా. మంచి చెడ్డలను, ప్లీడర్ గారి నోటంటే విందామని, హయగ్రీవంగారిని పట్నంలో కలుసుకున్నాను. ఆయనదగ్గర కామేశం, ఎప్రెన్‌టిస్‌గా వుంటున్నాడు. నన్ను చూడగానే ఆప్యాయంగా కౌగిలింతలో ముంచేశాడు. ఎక్కడికీ వెళ్లడానికి వొల్లకాదనీ తనదగ్గరే వుండాలనీ, తన కార్లో ఎక్కించుకుని తీసుకుపోతున్నాడు. నర్సింగ్‌హోమ్ దగ్గర దిగాం. తిన్నగా లోపలికి తొమ్మిదో నెంబరు గదిలో కెళ్లాం. వరండాలోవున్న రెండు పేము కుర్చీలని లోపలికి తనే మోసికెళ్లి నన్ను వొక దాంట్లో కూలవేశాడు.

"మేలుకోవమ్మా, మహారాణీ — నేను చెబుతూండేవాణ్ణే—ది కమింగ్ ఆథర్—ప్రసిద్ధ రచయిత..." అంటూ కామేశం నా బుజాన్ని నలిపేశాడు. మంచంమీద పరున్న వ్యక్తి పసుపుపచ్చ రగ్గు కొస్త దించి మాపక్కకు తిరిగిచూసింది.

"మా గృహిణి—ఇది మాగృహం కాదుకాబట్టి, నర్సింగ్‌హోమిని" అని నవ్వడం సాగించాడు కామేశం. ఆమె రెండో చేతిని రగ్గులోంచి పెల్లగించి, నమస్కారం చేసింది. చేతికి ఎర్ర రిబ్బన్ రిస్ట్‌వాచ్, రెండోచేతికి ఎర్రప్లాస్టిక్ గాజు, తలకి ఎర్ర సిల్కుమఫ్లర్, 'జ్వాల'ఆకారంలో ఎర్రబొట్టు, పల్చటి, ఎర్రటి పెదవులు—నీరసించి కరుగుతున్న సంధ్యాదేవిలా, మంచంఅంతటా—పాతబడి ఎరుపెక్కిన బంగారంలా—వ్యాపించివుంది, కామేశం భార్య.

జబ్బుతో మంచానపడిన స్త్రీలు నాకెందుకో అందంగా కనిపిస్తారు. ఒకరకం అస్వస్థత ప్రతివారికీ అప్పుడప్పుడు కలుగుతుండాలని నా వుద్దేశం. అస్వస్థత, శరీరాన్ని కడిగి శుభ్రపరుస్తుంది—మనస్సుని పవిత్రం చేస్తుంది; ఉద్రేకాలని, సుడిగుండంలోతిప్పి, స్వప్నంలో కదుల్తున్న వుపనదిలా ప్రవహింపజేస్తుంది;

కాంక్ష, కామం, మమకారం—అన్నీ శిఖరం తాకిడికి విడిపోయిన నల్ల మేఘాలలాగా, చీకటి హృదయాలని వికాసంతో పొడుచుకొని, విడిపోయి, తీయటి వర్షంగా కళ్లలోపడి, తడితో మెరుస్తాయి. ఆకాశం వాంఛతో ఎగిరిన కెరటంలోని నీలం, ఆమె కళ్లకింద విశ్రమించింది. రేఖలు రేఖలుగా, పాయలు పాయలుగా, కనురెప్పలకింద పచ్చగా ప్రాకులాడుతూ, నీలం తెల్లబడి, పళ్లవరసలోకి జారింది.

"అల్లా తెల్లబోతావేం—నీకు పెళ్లాం వుంటే, ఇలాంటి జబ్బు రావాలనుందా యేం—?" అని, కామేశం బుజం చరిచాడు. నేను అదిరిపడ్డాను. అస్వస్థతలోని అందం చూడగల్ను కాని, వ్యాధిగ్రస్థులను పరామర్శచెయ్యడం నాకు చేతగాదు. అందులో స్త్రీలను, ఎట్లా పలకరించడం?

"ఏం జబ్బు — చెప్పుకో —" అన్నాడు కామేశం.

అమాయకంగా తల తిప్పాను.

"మనిషి చిక్కని జబ్బుకి, కావల్సింది విశ్రాంతి చికిత్స—రెస్ట్ క్యూర్."

కామేశం, నా వినోదంకోసం మాట్లాడుతున్నాడో, లేక మనిషిధోరణే అంతో తెలీదుకాని, ఆ వాతావరణంలాగే ఆ సంభాషణ కూడా అతిశయోక్తిగా, అసహజంగా కన్పించింది.

ఆవిడ లేచింది. బ్రెడ్, కాఫీకప్పు, ట్రేలో అమర్చి, తీసుకొచ్చి నాముందు పెట్టింది.

"మీ రచనలు అప్పుడప్పుడు చదువుతూంటాను." అంది.

"కొంపలు తీసేకథలు వ్రాయడం ఎప్పటినుంచి మానేస్తున్నావు?" అని, కామేశం నవ్వడం సాగించాడు.

కథలు చదివి కొంపలు తీసుకోడానికి సాహసించే వ్యక్తులుంటే, రచయితకి సంఘంలో గౌరవప్రదమైన స్థానం లభించివుండేదని, లోపల అనుకున్నాను.

"నిర్మొహమాటంగా, కచ్చితంగా చెప్పడం అవసరమంటాను. ఎవరికొంప వారు తీసుకునే ధైర్యం లేనప్పుడే, యితరుల కొంపలు తియ్యటం జరుగుతుంది. ఔనంటారా?" అన్నది ఆమె. నా కప్పట్లో ఆ వాక్యం బాగా అర్థంకాకపోయినా, ఆమెపై గౌరవం హెచ్చింది.

"ఆయనకథల్లో ఎంతో అనుభవం వుంది." అన్నది ఆమె. కొంత నమ్రతతో గర్వం, సూచించాను. కుర్చీలోంచి లేచాను కూడా. స్త్రీ, నా రచనలను మెచ్చుగోటం కొత్త అనుభవం.

"తప్పు. ప్రేమంటే అనుభవం లేనివాడే, మంచి ప్రేమకథలు వ్రాయగల్గుతాడు. అపూర్వమైన అనుభవం పొందినవాడు, దాన్ని, యితరులతో పంచుకోడం అసహజం. అనుభవంకోసం ప్రాకులాడే వాళ్ళే అసందర్భపు రచనలు సాగించడం..." అనేసి, కామేశం, కుర్చీలు మండువాలోకి జేరేశాడు.

"కామేశం! నువ్వు—సారస్వతవిమర్శకి పూనుకోగూడదూ?" అని అడిగాను.

"జీవిత విమర్శకి తట్టుకున్న తర్వాత, సారస్వత విమర్శ" అన్నాడు, పైప్‌లోకి పొగాకు అమర్చే తతంగం జరుపుతూ. "సుగుణా—నువ్వూ యిల్లా వొచ్చి కూర్చో" అని కేకేశాడు. సుగుణని చూసిం తర్వాత, కామేశాన్ని మరింత దగ్గరగా పరిశీలించాలనిపించింది—అందమైన స్త్రీభర్తకి, పెళ్లాం తాలూకు అందం కొస్తంత పట్టుగుంటుందన్నట్లు.

ఎత్తు నుదురు, ఎగదువ్విన మధ్యపాపిడి జుట్టూ, పెద్ద ముక్కు, బలమైన గుండ్రటి పెదవులు, తీక్ష్ణమైన ప్రాచీన మానవత్వాన్ని, పురుషత్వాన్ని సూచిస్తున్నాయి.

సుగుణజబ్బు ఫలానా అని వైద్యులు నిర్ణయించలేకపోయ్యారుట. స్థలం మార్పు, విశ్రాంతి వుంటే, తేరుకుంటుందిట. దేన్నుంచి తేరుకోడం, అని అడగాలనిపించింది. ధైర్యం లేదు. కామేశం, స్థితిపరుడన్న విషయం, నేను మరిచిపోలేను. మనస్సు శరీరాన్ని కలవరపెడుతుంది; శరీరం మనస్సును చీకాకుపరుస్తుంది. ఆ రెంటి సమన్వయం, పరిపూర్ణారోగ్యం. దానికి విశ్రాంతి, స్థలంమార్పు అవసరం. ఈ రెండూ, డబ్బున్నవారికే సాధ్యపడతాయి. ఆవిధంగా, నాకు నేను సమాధానం చెప్పుగున్నా.

సుగుణ స్నానంచేసి వొచ్చి, స్తంభానికి కాళ్లు ఆనించి కూర్చుంది. బోర్డర్ లేని తెల్లచీర, తెల్ల వులెన్ మఫ్లర్ తలకి చుట్టుకుంది. చెట్ల ఆకుల మధ్య

నుంచి ఎండ కిరణాలుగా నుదుటిమీదపడి, కనురెప్పల నీడల్ని, తీగలగా బుగ్గలమీదికి జారుతున్న దృశ్యం—కిరణం ఆమెగా, అంతమైనట్లు— నే నెప్పుడూ మరిచిపోను.

"తుదకి నావ్యాధి ఏమని నిర్ణయించారో—" అంది సుగుణ.

"భాగ్యవంతులకి ఒకటే వ్యాధి—అమితమైన తీరిక" అంటూ కామేశం లేచి, ఆవరణ తిరిగి, రకరకాలపువ్వులు కోసుకొచ్చి, ఆమె కిచ్చాడు. అతి వయ్యారంగా ఆమె వాటిని జడలో అమర్చుగుంటోంది—పువ్వుల్లో పూజించడమంటె అదే కాబోలును!

"చూశావా ఎంత అందమైనజబ్బో" అన్నాడు కామేశం కొస్త హేళనగా. అతను నా వినోదం కోసం మాట్లాడుతున్నట్లు ఆమె గ్రహించినట్లు లేదు. కళ్ళు కోపంతో ఒక్కసారి ముడుచుకున్నాయి.

"కోపమా సుగుణా—ఆడాళ్లకి హాస్యం, సరసం తెలీదు. లోపలికెళ్లి పడుకో, ఇక్కడ ఎండ"అని ఆమె చెయ్యి ఆప్యాయంగా చరిచి, లేవదీసి, గదిలోకి నడిచి వెళ్లాడు. వారి అన్యోన్యానికి నా ఒళ్లు పులకరించింది. కళ్ళల్లోకి రానున్న తడిని, రుమాలుతో తుడిచివేశాను. నిండైన అందమైన ప్రేమలో విషాదం వుందికాబోలు. భార్యా, భర్తలు కాకుండా, ఒక పురుషుడు ఒక స్త్రీ ఐవుండి అంత అన్యోన్యంగావుంటే, అదొక శృంగారకావ్యం. వివాహం, పూర్తికాని కావ్యంగా మారుస్తుంది, ప్రేమని.

వెడతానని లేచాను. భోజనంచేసి, సాయంత్రం వెళ్లమని బలవంతంచేశారు. నాకు మరోపనిలేకపోతే, నర్సింగ్‌హోమ్‌లో మరో వారం, వారితో వుండమన్నారు. సుగుణకి గుండె నీరసంట—సంపూర్ణమైన విశ్రాంతికోసం అక్కడ వుండటం, డాక్టర్ల ఆదేశం. నౌకర్లు, చాకర్లు, వంటవాళ్లు.—దివాణంలావుండే వారి కాపరంలో, ఆమె పడే శ్రమ ఏమిటో నాకు అర్థంకాలేదు. శరీరశ్రమ కాకుండా, వేరే మానసికమైన శ్రమలుంటాయి కాబోలు. ఆ శ్రమ, మనోవ్యాధి కాదు; చిక్కులవల్ల ప్రాప్తించింది కాదు. పరిపూర్ణ తృప్తినుండి జనించే ఒక అసంతృప్తి కాబోలు; అమితానందంలోని వ్యాకులత; తన్మయతలోని చైతన్యం; అప్రమత్తతలోని జిజ్ఞాస.

మధ్యాహ్నం, కాలక్షేపానికి ఫొటో ఆల్బమ్ తీశాడు కామేశం; కుటుంబ వ్యక్తుల ఫొటోలు, బాల్యంలోవీ, వివాహసందర్భంలో తీసినవి; హాస్టల్ ఫొటోలు. వాటిల్లో పాత స్నేహితులు, ఎవరెవరు, యిప్పుడు ఎక్కడెక్కడున్నది చెప్పుకుంటూ గడిపాం.

"నా పెళ్లికి, నువ్వూ, కరుణాకరం తప్ప, యిందులో మరా అంతా ఒచ్చారు, తెలుసా?" అన్నాడు కామేశం. "నేను ఒద్దామనుకున్నాను. ఆ రోజుల్లోనే, నాకు వుద్యోగం యింటర్వ్యూ ఒకటి తగులబడింది—కరుణాకరం ఎందుకు రాలేదు? ఎప్పుడూ నీతోటే వుండేవాడుగా. ఇప్పుడేం చేస్తున్నాడో."

"ఇప్పుడంత తరుచు రావడంలేదు. ఏదో న్యూస్ పేపరాఫీసులో పనిచేస్తున్నాట్ట, అప్పుడప్పుడు ఉత్తరాలు వ్రాస్తూంటాడు" అన్నాడు కామేశం.

"పోనీలే — తెలివిగలవాడైనందుకు, ఏదో ఉపాధి దొరికింది, పాపం..." అంటూ సానుభూతి ప్రకటించాను.

"మంచివాడు—ఇంక పెళ్లికావడం మిగిలింది" అన్నాడు కామేశం.

"మంచితనానికి పెళ్లి తగిన శాస్తా ఏమిటి?" అని సుగుణ నవ్వింది.

నాకూ నవ్వొచ్చింది. కాసేపు ఆపుకున్నాడు కాని, కామేశంగూడా విరగబడి నవ్వేశాడు.

"ఆడాళ్లకి హాస్యం, సరసం తెలీకపోవడం, ఒవిధంగా మంచిదేనేమో—" అని యింకా నవ్వడం సాగించాడు.

ఇంతలో సుగుణ లేచివచ్చి, కామేశం చేతిలోని ఆల్బమ్ మూసేసి లాక్కుంది.

"ఎటేనా షికార్ పోదాం — ఇక్కడేం బావుండలేదు."

నర్స్, డాక్టర్‌గారితో చెప్పి బైటకు వెళ్లడం మంచిదని సలహా యిచ్చింది. నేను, కామేశం వెళ్ళి డాక్టర్‌తో మాట్లాడి ఒప్పించాం. అట్లా షికార్లు తిరిగితే, నర్సింగ్‌హోం మెందుకని విసుక్కున్నా, డాక్టర్ లోకానుభవం కలవాడు.

ముగ్గురం కార్లో షికారు బైలుదేరాం. మధ్యలో దిగి నే వెడతానని సెలవు తీసుకున్నా, సుగుణ కెట్లా వున్నదీ ఇంటి కెళ్లింతర్వాత తెలియపరచమన్నాను.

“స్నేహితులందరికీ సానుభూతి తెలిపినందుకు థాంక్ చేస్తూ, కరుణాకరం పేపర్లో ప్రకటిస్తాలే” అన్నాడు కామేశం. ఇద్దరం నవ్వుకున్నాం.

కారు దూరంగా వెళ్ళింది. నేను, దానికేసి చూస్తూ అల్లానే నిలబడ్డా. సుగుణ, బహిరంగంగా, పదిమందిలోనూ వున్నప్పుడు తప్ప, తీక్ష్ణంగా జీవించలేదు. ఏకాంతం ఆమెకి తగదనిపించింది. ఆమె తేరుకోనేటందు కుండవల్సింది నర్సింగ్ హోమ్‌లో కాదు. రైల్వేస్టేషన్ ప్లాట్‌ఫారంపైన.

ఇంతకీ నేను చెప్పదల్చుకున్నది కరుణాకరం గురించి. ఇంతగా కామేశంగురించి వ్రాయడానికి రెండు కారణాలున్నాయి; కొన్ని సంవత్సరాలు గడిచింతర్వాత, స్నేహితులు కలుసుకున్నప్పుడు, వారి మనస్తత్వాల స్వరూపం విశదం చేసుకుందామన్నది మొదటిది; రెండోది, కామేశాన్ని, సుగుణనీ కలుసుకుని వుండకపోతే, కరుణాకరం ఆంతరంగిక విషయాలతో నాకు పరిచయం, కొంతవరకూ జోక్యం, లభించకపోవటం.

నర్సింగ్‌హోమ్ ఘట్టం జరిగిన వొక ఏడాది తర్వాత, అనుకోకుండా, పట్నంలో మందుల షాపులో కరుణాకరాన్ని కలుసుకున్నా. కంఠం మండుతుంటే త్రోట్‌పిల్స్‌కోసం షాప్‌లో కెళ్లాను. కరుణాకరం నన్ను వెంటనే గుర్తుపట్టాడు—రెండు క్షణాల తర్వాతగాని, ప్రతిమందహాసం చెయ్యలేక పొయ్యాను. ఎన్నాళ్ళకెన్నాళ్ళకంటూ, నా రెండు చేతులూ తన చేతుల్లో తీసుకొని, సంతోషం వెలిబుచ్చాను. మనిషి బాగా ఎత్తరిగా కనిపించాడు. చదువుకునే రోజుల్లో మాదిరిగా, అంత సన్నంగా లేడు. జుట్టు, నుదుటిమీద మూలల్ని కాస్త పైకి జరిగింది. మధ్య పాపిడ తీసి వెనక్కి దువ్వినా, కొడల్లాగ వెంద్రుకలు ముందుకి వొత్తుగా పడుతున్నాయి. చదరంగా, బలంగా కనబడింది మొహం. ఎడంబుగ్గ కిందుగా మచ్చ, క్షవరం చేసుకోకపోవడంమూలాన కాబోలు, స్ఫుటంగా కనబడటంలేదు. నవ్వులో కొత్తదనం, అమాయకత్వంలోని స్వచ్ఛమైన సంతోషం వున్నా కళ్లల్లో కలత కనిపించింది—మందులన్నీ సంచీలో పెట్టుకున్నాడు.

“ఎవరు మందిస్తున్నారు? రోగివి నువ్వేరావాల్సి వొచ్చిందా మందుకి?” అనడిగాను.

కరుణాకరం నవ్వేశాడు. “నాకేం జబ్బు. నాక్కాదు చెప్తారా. కార్లో మాట్లాడుకుందాం.”

త్రోట్‌పిల్స్ తీసుకున్నాను. అతనికోటిచ్చి నేనొకటి చప్పరిస్తూ బైట సిద్ధంగావున్న కార్లో ఎక్కాం. కరుణాకరం డ్రైవ్ చేస్తున్నాడు. ఇతనికి కారెక్కడిదా అనుకుంటున్నా. ఆ కార్ని యిదివరకెక్కడో చూసిన జ్ఞాపకం. నా మనసులో భావాల్ని తెలుసుకున్న వాడిమాదిరి అతనే అన్నాడు.

“నా క్కారెక్కడి దనుకుంటున్నావ్—అవునా? ఇది కామేశంది. అతనికి జబ్బుచేసింది—నీరసించిపొయ్యాడు. ఎక్స్‌రే డయాగ్నోసిస్ టి. బి. అని తేల్చింది. మూడునెల్లనుంచీ శానిటోరియమ్‌లో వుంటున్నాడు. నేనొచ్చి నెలరోజులైంది. అతనికేమీ పొద్దుపోక దిగులుగా వుంటోందనీ, నన్నొచ్చి ఆదుకోవల్సిందనీ వ్రాశాడు. నిజంగా అతని అవసరానికి నేనుండకపోవడం అన్యాయంగా తోచింది.”

కారు నిలిపి, యిప్పుడే వొస్తా నుండమని షాప్‌లో కెళ్లాడు. అతను చెప్పిన వార్తల్ని అవగాహన చేసుకుంటున్నాను.

అతను చివరచేసిన వ్యాఖ్యానంయొక్క అంతరార్థం నాకు పూర్తిగా బోధపడినట్లు లేదు. అయిష్టమైన త్యాగం చేస్తున్నట్లుంది. ఈ విషయం వొదిలేసి, టి.బి. గురించి ఆలోచన సాగించాను. చిత్రం! టి.బి. యవ్వనంలో వున్నవారినీ, భాగ్యవంతుల్నీ పట్టుకుంటుంది. ఆ క్రిములు దుమ్ములో వుంటాయనీ, దాన్ని పీలిస్తే సంక్రమిస్తుందనీ అంటారు. కామేశానికి దుమ్ము పీల్చే కర్మమేం? అతనికి రోడ్డుమీద నడవవలిసిన అగత్యమే లేదు. ఎప్పుడూ కార్లోనేకదా తిరిగేది. పోనీ, వంశపారంపర్యంగా సంక్రమించే టి.బి. కి లొంగిపొయ్యే శారీరక రుగ్మత వుందేమో అనుకుందామంటే, అతని కుటుంబంలో ఎవ్వరికీ టి. బి. చరిత్ర వున్నట్లు లేదు. అయితే, సుగుణ జబ్బు ఎట్లా వుంది...

కరుణాకరం చక్కా వొచ్చాడు. ‘ఇంక తిన్నగా శానిటోరియమ్‌కే’ అని కారు పోనిచ్చాడు.

బ్యాగ్‌లో టొమాటోసాస్, బ్రెడ్, క్రీమ్, క్రాకర్స్, —వున్నాయి. వాటి వాటి ధరలు, అవీ మాట్లాడుకుంటున్నాం. ఇంతలో శానిటోరియమ్ కొచ్చేశాం.

క్షయరోగు లుండేందుకు పెద్దభవనం వుంది. దానిచుట్టూ ప్రత్యేక సదుపాయాలు చేసుకునే రోగులకు, వొక అరడజను చిన్న చిన్నవి, రెండేసి గదులు గలవి—బంగ్లాలున్నాయి. చివరి దాంట్లో వుంటున్నాడు కామేశం. కారు ఇక్కడ నిలవలేదు. రెండు మూడు ఫర్లాంగుల దూరంలో, సంసారాల వాళ్ళుండేందుకు వేరే యిళ్లున్నాయి. ఆ ఆవరణాన్ని 'సంతోషి' కాలనీ అంటారుట. అక్కడ దిగాం. ఇద్దరు నౌకర్లు కార్లోసరుకు లోపలికి చేరేశారు. వంటాయన శంకరయ్య వున్నాడు. అమ్మగారు అప్పుడే శానిటోరియమ్ కెళ్లారని చెప్పాడు. నా ముందు పత్రిక పడేసి, కరుణాకరం క్షురకర్మ ప్రారంభించాడు. శంకరయ్య కాస్త కోకో, బ్రెడ్ తీసుకొచ్చాడు.

"ఈ పూట యిక్కడే భోజనం" అన్నాడు కరుణాకరం.

"మొన్న పత్రికలో నువ్వు రాసిన 'అపరాధం' చదివాను. అప్పుడే నీకు ప్రొఫెషనల్ టచ్ వచ్చేసింది" అన్నాడు.

"అది మెచ్చుకోడంకిందే వొస్తుందా?"

"చాలా శిక్షణపొంది, ఉద్రేకాన్ని స్వీయంపై కేంద్రీకరించకుండా, పరకీయం చెయ్యగలగడం సిద్ధహస్తుడి లక్షణం అనుకుంటాను. నాకంతటి డిసిప్లిన్ వుంటే ఎంత బాగుండును! ఇంతకీ, ఊహలో కాకుండా, జీవితంలో శిక్షణ వుండాలి. ఊహల్లో అందరం వేదాంతులమే—"

కరుణాకరం స్వగతంగా చెప్పుకుపోతున్నాడు.

"ప్రస్తుతం ఏదేనా పత్రికకి పుస్తక సమీక్షు చేస్తున్నావా?" అనడిగాను.

"పత్రికలకి వ్రాయడంతో భుక్తి గడవడం లేదు. ఏ పత్రికలోనేనా జేరదామంటే, పత్రికలన్నీ రాజకీయాలకి ముడెట్టుకు కూర్చున్నాయి. ఏ రాజకీయ వాదం సమ్మతం కానప్పుడు, భావదాస్యాని కొడిగడితేగాని, భుక్తి గడవదనుకో. అంచేత విడిగానే సంప్రదాయంపై వ్యాసాలూ, నువ్వు అనుకున్నట్లు, సమీక్షలూ వ్రాస్తూ రోజులు వెళ్లబుచ్చుతున్నాను. సమయానికి, కామేశం ఆదుకుంటూనే వున్నాడు."

క్షురకర్మ ముగిసింది; బుగ్గకింద మచ్చ, పచ్చగా మెరిసే గడ్డంలోంచి నీలంగా, మొహాన్ని వెలిగించింది. కరుణాకరం కళ్లల్లో దైన్యంవుంది—కాని పెదవులు నవ్వడానికి సిద్ధంగా వున్నట్లుండడం చూస్తే అది తెచ్చిపెట్టుకున్నదేమో ననిపించింది. యవ్వనం వెళ్లిపోయేటప్పుడు, అవయవాలకి, పరిపూర్ణతనీ, కొంచెం కరుకుతనాన్ని యిస్తుంది కాబోలు. ఆ రెండూ అతనిలో వున్నాయి. అతను స్నానాని కెళ్లాడు. బల్లమీద సుగుణ, కామేశం తీయించుకున్న ఫోటో వుంది. దానికింద, ఆగస్టు 15, 1947 అని వుంది—సుగుణ ఫోటోలోకంటె, బైటనే చూడ్డానికి బాగుంటుంది. చర్మంలో మెత్తదనాన్ని, నుదుటిమీదా, చెక్కిళ్లమీదా, జ్వాలలా కదిలే రక్తపునీడల్ని ఫోటో ప్రదర్శించలేదు.

కామేశాన్ని చూడ్డాని కెళ్లాలంటే భయమేసింది. క్షయవ్యాధినిగురించి బోలెడు గాథలున్నాయి. దానిదశలు,—ప్రారంభం, ఔన్నత్యం, పరిమితి, పతనం—వొక ప్రాచీనయుగం నాగరికత చరిత్రలాంటిది. దానికి యవ్వనంపైననే మోజు—దానికి శారీరకానుభవం, కామం, ఆకలి, శృంగారం, వినోదం, సంతోషం, సంపద, కావాలి. ప్రేమలా అది గుడ్డిది. వివక్షతలేకుండా, మూర్ఖంగా వ్యక్తిని కామిస్తుంది. ప్రేమలాగే ప్రాణాన్ని త్యాగంగా కోరుతుంది. అనుభవంతో తీక్ష్ణతగ్గినట్లు వుండిపోతుంది. పోయినట్టుపోయి వొచ్చివుంటుంది. మనిషిలో రహస్యమందిరాలని కూకటివేళ్లతో, జీవం ఆదిలోవేసిన పునాదుల్ని సహితం పెల్లగించి, ప్రతి అణువునూ తరచిచూసి, ఆవరించి, జీర్ణించుకుని, పీడించి చంపేస్తుంది. దానిష్టం—వొక్కొక్కప్పుడు—"పో, అల్పుడా—నువ్వు నాకు తగవు!" అన్నట్లుగా, మహాశక్తిలాగా, చెలగాటంతో కవ్వించి వెక్కిరించి వెన్నుమీద తాపుతన్ని, అధోలోకంలోకి అస్థిపంజరాన్ని గిరవాటెట్టి వెళ్లిపోయి, మరి రాదు. టి. బి. శృంగారకావ్యం; పురుషుడు దాని ఆటవస్తువు. చావుబ్రతుకులు సంతానం.

అతను స్నానంచేసివొచ్చి నన్ను స్నానానికెళ్లమని తువ్వాలు, సోపు తెచ్చాడు. స్నానంచేసి

వొచ్చాను. పైజామా, లాల్చీ, పైన తువ్వాలు వేసుకుని, బైటకి నడిచాం.

కామేశం పడకుర్చీలో కూర్చుని వున్నాడు. సుగుణ వెనకాల స్టూల్ మీద కూర్చుని, రుమాలుకి ఉడుకులాం రాచి, అతని నుదుటిమీద తుడుస్తోంది. కేన్‌సోఫా ముందుకు లాగి నన్నూ్మల్ని కూర్చోమంది. కరుణాకరం టెంపరేచర్ చార్టు చూస్తున్నాడు.

నన్ను చూడగానే, కామేశం లేచి, నా రెండు చేతులూ పట్టుగుని, అటూ యిటూ నాతో పచార్లు చేస్తూ, కుశలప్రశ్నలు వేశాడు. అతని వ్యాధి లక్షణాలు చెప్పాడు. సాయంత్రం వొక గంటసేపు మాత్రం, టెంపరేచర్, రెండు డిగ్రీలు హెచ్చుగా వొస్తూందిట. ఒక లంగ్ కొద్దిగా చెడిందిట. డాక్టర్లు చాలా ధైర్యంగా చెబుతున్నారట.

"నా కీ విషయం ఎందుకు తెలియబరచలేదు!" అనడిగాను.

"నేనేం విఖ్యాత పురుషుణ్ణా? రాజకీయవేత్తని గాను—సినిమా స్టార్‌నీ కాను. నలభైలక్షుల టి. బి. పేషంట్లలో నే నొకణ్ణి" అని నీరసంగా నవ్వాడు కామేశం. మొహంలో కండ పల్చబడింది. చర్మం, మెదడుని అంటిబెట్టుకున్నట్లైంది—ముఖ్యంగా కణతలదగ్గర, గొయ్యిలా, చర్మం సాగి, అదరడం కనిపిస్తోంది. కళ్లుకూడా లోతుకి పోయినాయి. ఎప్పుడో గాని, దగ్గు రావడం లేదు. వేళ్ళు సన్నగా, పొడుగ్గా, కర్రపలకలో గండరించి తయారుచేసినట్లుగా, ఏదో పట్టుకోసం పెనుగులాడుతున్నట్లు, క్రౌర్యంతో వొంపులు తిరిగినాయి. నేను సానుభూతి ప్రకటించాను.

"ఎల్లా పరామర్శించాలో, బాగా రిహార్సు చేసుగొచ్చినట్లున్నావు పాపం. పెదవులు చప్పరించే స్థితికింకా నేను రాలేదులే—నిజంగా యిప్పుడే నాకెంతో ఆనందంగా వుంది. కుదిరిపోయింది పొమ్మంటారేమో డాక్టర్లు అని భయంగా వుంది" అన్నాడు. నాకు నవ్వొచ్చింది.

"శంకరయ్య భోజనం తెచ్చాడు. లేవండి" అంది సుగుణ.

"సుగుణ మాట తప్పించివేస్తోంది. వెనక జ్ఞాపకం వుందా. సుగుణది అందమైన జబ్బన్నాను—ఇప్పుడు నాది, సంతోషకరమైన జబ్బు—అంతే తేడా." అంటూ భోజనానికి లేచాడు.

పక్క సర్దడం, దుస్తుల అమరిక, గది అలంకారం,—సుగుణ భర్తకి ఉపచారం, వొక కళగా సాధించిందనాలి.

"ఇప్పుడు మీ వొంట్లో కులాసాగా వుంటోందా?" అని అడిగాను సుగుణని. ఈ సందర్భాలకి అలవాటుకానప్పుడు, సంభాషణ అంత సరసంగా నడవదు.

"ఇప్పుడంటే?" అన్నాడు కామేశం.

"వెనక, ఆయన నన్ను నర్సింగ్ హోమ్‌లో చూసినప్పుడుకంటె—అని భావం—నే నెట్లా కనిపిస్తున్నాను?" అన్నది సుగుణ.

ఈసారి కూడా ఏమనాలో తెలీక, అర్థం లేకుండా నవ్వేశాను. అది మరీ ప్రమాదించింది.

"నన్ను రాత్రి పగలూ కనిపెట్టుకుని, నాకు చాకిరీ చెయ్యడంవల్ల చిక్కిపోయిం దనుకుంటున్నావా?"

"లేదు, లేదు—అయిష్టంగాచేసిన చాకిరీవల్ల చిక్కిపోవచ్చు. ఆప్యాయతతో చేసినపని, ఆరోగ్యాన్ని పెంపొందిస్తుంది" అన్నాను.

"అవుతే యిప్పుడు నేను లావెక్కానంటారా ఏమిటి?" అని సుగుణ నవ్వింది.

"రోగిని కనిపెట్టుకున్నవాళ్లుకూడా నీరసంగా, బలహీనంగా కనబడటం సహజం. కరుణాకరం లేకపోతే, నాపని ఏమైయుండేదో. నిజంగా అతని ఋణం తీర్చుకోలేం. రమ్మని వ్రాయడంతోటే చక్కా వొచ్చాడు. సుగుణకి ధైర్యం చెబుతూ రాత్రి పగలు నన్ను కనిపెట్టుకుని తిరుగుతో అతను చేస్తున్న సేవ అపారం. నాకు తగ్గి యిక్కడనుండి విడుదల కాగానే వో నెలపాటు ఏ వూటీయో పోయి, అతనికి రెస్టు యివ్వాలి" అన్నాడు కామేశం.

ఇంతలోకే కరుణాకరం డాక్టర్‌తో మాట్లాడి వొచ్చాడు. సుగుణతో ఇన్‌జెక్షన్‌విషయం ఏదో మాట్లాడాడు. మేం వెళ్ళి భోజనం చేసి కాసేపు విశ్రమించి మళ్లా సాయంత్రానికి రావడానికి స్థిరపరుచుకుని ముగ్గురం బైలుదేరాం.

నడుస్తున్నప్పుడు, సుగుణ ఎంత అందమైందో నేను గుర్తించగలిగాను—వొయ్యారంగా వుండటమే కాదు—కొంత లీవి 'పోయిజ్'కూడా వున్నాయి. మిలిటరీఉద్యోగుల్లోతప్ప మొగాళ్లల్లో 'పోయిజ్'—నేను చూళ్లేదు. ఆ రకం, నిబ్బరం, హుందాతనం, 'ధీమా'—వ్యక్తిత్వం—వీటి సమ్మేళనంవల్ల పక్వానికొచ్చిన శరీరలావణ్యం సుగుణది.

భోజనాలైంతర్వాత, నా కాలక్షేపానికి, కామేశం జబ్బు వివరాలు వాళ్లిద్దరూ చెప్పారు. అక్కడ యితర రోగుల మనస్తత్వాలు, డాక్టర్ల అభిప్రాయభేదాలు, నర్సుల యీర్ష్యలూ—ప్రాణంకోసం, సంఘం పెనుగులాడుతున్న గాథ, అదంతా ఎవరు నెగ్గుతారో, ఎవరు ఓడిపోతారో, నిర్ణయించలేరు.

“మేం, రాత్రుళ్లు అక్కడ పడుకోటానికి డాక్టర్ల అభ్యంతరం లేదు. కాని, కామేశం వీల్లేదంటాడు. దూరంగా వుండి, తగుజాగ్రత్త తీసుకోకపోతే, టి.బి. మాక్కూడా సంక్రమిస్తుందిట—అది జరిగితే, అతన్ని చూసేవాళ్లెవరూ వుండరుట—ఇట్లా మాట్లాడతాడు, కామేశం......ఏమిటి చెయ్యడం?” అన్నాడు కరుణాకరం.

“అతను చెప్పేంది నాకు సబబుగానే వుంది” అన్నాను. ఎన్నెన్నో సంసారాలు అజాగ్రత్తవల్ల టి.బి. కి గురవడం, జనం చెప్పుగుంటూ వుంటారు. కావల్సినవాళ్లు, ఆదుర్దాపడి, దగ్గరగా వుండగోరడం సహజం. ఇది నిజంగా, పెద్దసమస్యే. పరిష్కారం వ్యక్తుల సంస్కారంపై వుంది గాని, రూల్సు, రెగ్యులేషన్స్, ప్రభుత్వ నిర్ణయం,—యివేవీ లాభం లేదు” అన్నాను.

“నెలరోజులు ఓపికపడితే, కామేశాన్ని హాస్పిటల్ నుంచి విడుదలచేస్తారు. చాలా ఎర్లీస్టేజ్‌లో వ్యాధి దొరికిపోయింది—అదొక సుగుణం” అంటున్నాడు కరుణాకరం. నాకు నిద్ర పట్టేసింది. సాయంత్రం టీ తాగింతర్వాత, అందరం స్నానాలు చేసి, శానిటోరియమ్‌కేసి బైలుదేరాం,

కామేశం వ్యాధి పూర్తిగా కుదిరిపోయింతర్వాత, అతను ఏమేం చెయ్యదల్చుకున్నాడో చెప్పడం సాగించాడు. ఆ ప్రస్తావన అతని కంఠంలో సంతోషాన్నిస్తున్నట్లనిపించింది. టానిక్స్, ఫ్రూట్స్, ఏమేం తింటాడో, ఎంత వైట్ పెరుగుతుందో ఏఏ వూళ్లల్లో, ఎన్నెన్ని రోజు లుంటాడో,—ఒక ప్రణాళిక తయారుచేశాడు. శంకరయ్యకి బట్టలు, గడియారం, కొనిస్తానన్నాడు. కరుణాకరంకి, ఎన్‌సైక్లోపేడియా బ్రిటానికా బహుమానం చేస్తానన్నాడు. బాంబే వెళ్లి సుగుణకి పెరల్ నెక్‌లెస్ కొనాలన్నాడు. కాగితంపై యీ వూళ్ళ మార్గాలు పటంగా గీసి చూపించాడు. ఖర్చులు జాబితా తయారుచేశాం.

“మరి నీకే మివ్వను?”

“నాకెందుకూ యివ్వడం? నేనేం చేశాను?” అన్నాను.

“నన్ను చూడ్డానికొచ్చావా పాపం. చిరకాల స్నేహితుడవు. సంతోషాన్ని వెలిబుచ్చుతూ నీకూ యివ్వాలి—ఏం కావాలి చెప్పు.” అని అడిగాడు. అతని ఆప్యాయం, ఆపేక్ష, ఆదరణ నన్ను కరిగించింది. అతన్ని కౌగలించుకుని, బుజంపై తల ఆనించి ఏడవాలనిపించింది. డబ్బులో అంత మహత్తుంగి.

“చెప్పు” అని రెట్టించాడు కామేశం. నాకు వెయ్యి కోర్కెలున్నాయి. ఏమీ తోచనప్పుడు నా దగ్గర కావల్సినంత డబ్బుంటే, ఏవేం కొందునో వూహించుకుంటూ, గంటలు గంటలు కాలం గడపగలను. కాని, ఆసమయంలో ఫలానా వస్తువు కావాలని నిర్ధారణ చెయ్యలేకపొయ్యాను. రోలెక్సురిస్ట్ వాచ్‌ని యీమధ్య చాలా ఎడ్వర్‌టైజ్ చేస్తున్నారు. కాని, వంటాయన శంకరయ్యకికూడా గడియారం యిస్తున్నాడనగానే దానిమీద మోజు తగ్గింది. పుస్తకాలు? ఎన్నని అడగను? ఏవనడగను? ఎన్‌సైక్లోపేడియా, కరుణాకరం తీసుకుంటున్నాడు. కలం? వుండనేవుంది. బంగళా కట్టించిమ్మని అడగనా? అంత ఖరీదైన బహుమానం అడగటం భావ్యమా మరి—ఎంత ధనికుడైనా! మోటార్ కారుకూడా, ఖరీదైన బహుమానమే. బోన్‌షైనా (స్పెయిన్‌లో తయారైంది) టీసెట్టు అడుగుదామన్న నిశ్చయానికి రాబోతున్నా—ఆ సమయంలో, అలమార్లోంచి తీస్తుండగా సుగుణచేతుల్లోంచి పోర్సిలేన్ టీకప్పు ట్రే సైతం కిందపడి, పగిలి, సంగీతంపాడి, నృత్యం చేసింది. అంత అశాశ్వతమైన వస్తువును బహుమానం

కోరడం దేనికనిపించింది. బహుమానమే వొద్దనుకున్నాను.

"నేను నీకు చేసింది ఏమీలేదు. ఇక్కడికొచ్చింది వేరేపనిమీద. రెండురోజులపాటుకూడా వుండటం లేదు. రేపే వెడదామనుకుంటున్నా." అన్నాను.

"ఈమధ్య కరుణాకరం యీ బెదిరింపే మొదలెట్టాడు" అంది సుగుణ.

"నా విషయంలో బెదిరింపులేదు. నా కిక్కడ బాగుండక కాదుసుమా. రేపో, మాపో, ఎవరివృత్తి వాళ్లు చూసుగోటం తప్పదుగా" అన్నాను.

"అవుతే, ప్రెజెంట్ తీసుకోనట్లే?" అన్నాడు కామేశం.

"రేపు వెడితే వెనుదువుగాని, ఏం ప్రెజెంట్ యిష్టమో, చెప్పొచ్చుగా."

"ఏది బడితే అది యిస్తారేమిటి?" అని అడిగింది సుగుణ.

"ఓ"

"అవుతే, వారికి భార్య కావాలిట."

"ఎవరి భార్యట?"

అందరం బిగ్గరగా నవ్వేశాం.

"భార్య కాదు. పోనీ, పెండ్లాం" అంది సుగుణ. కామేశం, నవ్వు ఆపుకోలేకపోతున్నాడు. మంచంమీద లేచి కూర్చుని, నవ్వుని దిగమింగడంలో, అది దగ్గులోకి దింపేసింది. కళ్లు ఎర్రబడిపోయాయి. ఆయాసం ఎక్కువైంది. కెరటంపై కెరటం ఎగబ్రాకినట్లుగా, దగ్గుతెరలకింద అతన్ని పీడించి, దిండ్లమీద వెల్లకిలా గిరవాటేసింది. ముగ్గురం అతనిదగ్గరగా వెళ్లి వొళ్లంతా సర్దుతున్నాం.

"దగ్గరగా వుండకండి—వెళ్లండి-—దూరంగా —వొద్దు. నే నిల్లాగే చచ్చిపోతాను కాబోలు." అన్నాడు. నా గుండెలు చివుక్కుమన్నాయి. సుగుణ నవ్వుతూ, అతని నుదుటిని తుడిచి, నాకేసి చూసి, కళ్లు చిట్లించింది.

"ఆయన రేపు వెళ్లరు. మరో రెండు రోజులపాటు వుంటాల్రెండి" అంది.

కామేశం కొంచం తేరుకున్నాడు.

"ఇల్లా మిడిమిడికి రావొద్దంటే, వినడు. ఎట్లా? దానికేమన్నావొస్తే, చూసేదెవరు-—? మనం కూడా సంస్కారం లేనివాళ్లల్లే ప్రవర్తిస్తే ఎల్లా...?" అని గొణుగుతున్నాడు.

చీకటి పడుతోంది. అట్లా తిరిగొస్తామని చెప్పి, నేనూ కరుణాకరం నడుచుకుంటూ పొయ్యాం. ఐదు రోజుల చందమామ, చెట్లమీద మందహాసం చేసింది· మాట్లాడకుండా, నాలుగైదు ఫర్లాంగులు నడిచివెళ్లాం. చిన్న రాతిబండలు పడివున్నాయి. వాటిమీద కూర్చున్నాం.

"నాకో సమస్యొచ్చిపడింది.—నీతో చెప్పేస్తున్నా. నాకు సలహా యివ్వాలి." అన్నాడు కరుణాకరం.

"సలహా మా టెల్లావున్నా, తప్పకుండా వింటాను." అన్నాను. ఇతరుల స్వంతవ్యవహారాలు, ఆంతరంగికాలు వినడం యిది మొదటిసారికాదు. నాకు లోకానుభవం తక్కువ. నా బంధుకోటి, అసలు లేదంటారు. కాని తమ స్వంతగాథలు చెప్పుకున్నవాళ్లు అడిగేది నిజంగా సలహాకాదు; సానుభూతి. లోకజ్ఞానం వున్నవాళ్ళు, అడ్డదిడ్డమైన ప్రశ్న లడుగుతారు, విమర్శిస్తారు, విలువలు కడతారు-—తీర్పు చెబుతారు. ఇవన్నీ సలహాకిందొస్తాయి స్థూలంగా. నే నది చెయ్యను ఏ వొకరి పరిస్థితులూ మరివొకరికి పూర్తిగా సంక్రమించవనీ, అందుచేత అవగాహన కావనీ, ఏ వొక్కరూ, మరివొకర్ని విమర్శించే హక్కుగాని, అవసరంగాని లేదనీ, నా గట్టి నమ్మకం. ఇతరులను విమర్శించేవాళ్ళు, తాము మంచివాళ్లనీ, ఆ పరిస్థితుల్లో తాము అల్లాచేసివుండమనీ సూచించడంలో తమ ఆధిక్యాన్ని ఋజువుచేసుకుంటున్నారని నా అనుమానం. ఈ సూత్రాన్ని నేను అంగీకరించలేను. కేవలం మంచివాళ్ళు, కేవలం చెడ్డవాళ్ళు వుండటం అసహజం. ప్రతివారిలోనూ, కొస్తమంచి, కొస్త చెడ్డ, కలిసుంటాయి. ఆయా పరిస్థితులనుబట్టే ఆయా శక్తులూ, వాంఛలూ బైటపడుతూంటాయి. చాలాభాగం మంచిగా చెలామణి అవుతున్నది. దొరికిపోని చెడ్డతనం అంటే అతిశయోక్తి కావొచ్చు కాని సత్యదూరం కాదు. మూర్ఖత్వం, అమాయకత్వం, అజ్ఞానం—యివన్నీ కూడా. నీతిపరుల తీవ్ర విమర్శలకి గురవుతున్నాయి.

మనుషుల మూర్ఖత్వానికి మనం కోపగించుకోడాని కలవాటుపడితే, జీవితం అంతా, కనుబొమ్మలు ఎగరేస్తూ, ముక్కు కోణాలు కదుపుతూ కూర్చోవల్సిందే.

ప్రపంచజ్ఞానం నాకు లేకపోవడంవల్లనే, యితరులు తమ విషయాలను, చెప్పడానికి కారణం అనుకుంటాను. ఎవ్వరూ తమ విషయం పూర్తిగా, అంతా నిజంగా చెప్పరని, నా అనుభవం. చెబితే, అవి నమ్మలేం సరిగదా, అవన్నీ నిజమని నమ్మితే, మానవజాతిపై, అభిమానం, ఆశ నశిస్తాయి. ఎక్కువ కుతూహలం కనపరచకపోవటం మంచిది. కరుణాకరం చెప్పదల్చుకున్న విషయం వినాలని చాలా కుతూహలంగా వున్నా, అది అంతగా బైటికి కనబర్చలేదు. సానుభూతిలోకూడా విమర్శలో లాగానే, కాస్తలౌక్యం అవసరం.

"నువ్వు వూహించగలవా?"

"నేనా—. ఊహించగల్ను! ఊహించడం కష్టంగాదు; సరిగ్గా వూహించడం కష్టం." అన్నాను.

"సుగుణ నన్ను ప్రేమిస్తోంది. ఇంకా ముదరకముందే, నేనిక్కడనుంచి వెళ్లిపోవాలి. కామేశం వుండమంటున్నాడు. అదీ నాసమస్య"అని మౌనంలో పడ్డాడు, కరుణాకరం.

నేనేమీ వ్యాఖ్యానం చెయ్యలేదు. ఎన్నెన్నో దృశ్యాలు, భావాలు, ఘట్టాలు మెదడులో మెరుస్తున్నాయి. వాటిని సర్ది, సమన్వయపరుస్తున్నా. సుగుణ వెన్నెట్లోంచి, మిట్టమధ్యాహ్నం ఎండలో కొచ్చినట్లు స్ఫుటంగా కనబడుతోంది. సుగుణ వుండవల్సింది ప్లాట్‌ఫారమ్ గాని, నర్సింగ్‌హోమ్ కాదని, యిదివరలో నేను అనుకున్నట్లు ప్రాశానుకూడా. ఆమెలో ప్రచండ శక్తులు, సముద్రం లోతుల్ని కదిల్చే యింద్రియాల తీవ్రత, సృష్టిని వెదుకుతూ, భూమి అడుగుభాగంలో కదిలిపొయ్యే భూకంపం, వరవళ్లలాగా, ఎక్కడో, ఎప్పుడో ప్రజ్వరిల్లకమానవు. భూకంపం వరవళ్ళు, ఎక్కడో భూమిని చీల్చుకొని బైటపడతాయి. కరుణాకగం కాళ్లకింద భూమి చీలింది. అందులో అతను పడ్డాడా?

"నువ్వామెను ప్రేమించావా?" అని అడిగాను.

అతను వెంటనే సమాధానం చెప్పలేదు. రెండు మూడు నిమిషాలైనతర్వాత, మాట్లాడ్డం మొదలెట్టాడు. "అంతా చిత్రంగా వుంటుంది. దానికి తుదిమొదలు లేదు. ప్రారంభించిం దెవరో కూడా చెప్పలేను. నే వొచ్చిన రెండు రోజులకి కారు రిపేరింగ్ కెళ్లింది. నేనూ, శంకరయ్య, సుగుణ జట్కాబండి చేసుకొని వూళ్లోకెళ్లి వస్తున్నాము. నేను చివరగా కూర్చున్నాను. చీకటిపడింది. నా కుడిచేతిమీద, ఆమె చెయ్యి పడింది. వెనక్కి లాగి, అరచేతి వెంపుకి తిప్పాను. ఆమె చేతివేళ్లు, నా వేళ్లను వెదికాయి. ఎవరి వేళ్లు వొంకర తిరిగి బిగించాయో, నా కిప్పటికీ జ్ఞాపకం రాదు. రెండు మూడు క్షణాలవగానే చేతిని ముందుకు జరిపి, పాదంపై ఆనించి పట్టుకున్నాను. ఆమె చెయి కూడా తీసేసింది. బండి గోతుల్లోపడుతూ మెల్లగా నడుస్తోంది. లోపల ఎగిరెగిరి పడుతున్నాం. ఆ కదలికలో, మళ్లా ఎల్లాగో మా రెండుచేతులూ కలుసుకుని, వేళ్లు ముడిపడ్డాయి. ఆ అనుభవం నే నెప్పుడూ మరిచిపోలేను. కొండశిఖరంమీదనుంచి జారిపడిపోబోతుంటే, పడకుండా, గట్టిగా పట్టుకున్న స్పర్శ అది బండి పెద్దగాడిలో పడింది. ఆమె కుడిచెయ్యి, నా బుజంమీదపడి గట్టిగా అదిమింది. నేను బండిలోంచి పడిపోతానేమో అన్నట్లు, గట్టిగా నన్ను ముందుకి లాక్కుంది. బండి నిల్చి, మేం దిగేవరకూ నే నెందులోనో పడి కొట్టుకుపోతున్నట్లనిపించింది. మొన్నాడు, ఆమెకేసి చూడలేకపొయ్యాను. ఇంటికే రాలేదు. శానిటోరియమ్‌లో, కామేశం గదిలోనే గడిపాను

నే నేమనాలో, ఏం చెయ్యాలో తెల్సింది కాదు. ఇంటికొచ్చినప్పుడు, ఆమెతో ఏకాంతంగా వుండకూడదనుకున్నాను. రాత్రిళ్లు, నేను శానిటోరియమ్‌లో కామేశంతోపాటు వరండాలో పడుకోవాలంటే, అతను వొప్పుకోలేదు. సుగుణ మనస్సుకి నొప్పి కలగకుండా, ఆమెనుండి దూరంగా తొలిగిపోవడం సాధ్యపడలేదు. ఒకరాత్రి, అంతా పడుకున్నతర్వాత, నాకు నిద్రపట్టక, దూరంగా వెళ్ళి చెట్టుకింద, ఆకాశంకేసి చూస్తూ కూర్చున్నాను. నాకు జీవితమంటే భయమెయ్యసాగింది. సుగుణ ప్రతిమ నీడలా నన్ను వెంటాడింది. మాట్లాడకుండా,

నాకేసి చూడకుండా, సుగుణ నావునికిని ఆక్రమించేసింది. నా ప్రపంచంచుట్టూ గీట్లుగీసేసింది. నేనా వాతావరణం అతిక్రమించలేను.

"నాకూ నిద్రపట్టడంలేదు."

వెనక్కి తిరిగాను సుగుణ! తెల్లచీర—కొంగు జడమీద కప్పుకుంది. నల్లజాకెట్టు సిల్కు, వెన్నెట్లో నీలంగా మెరిసింది. అల్లా కూర్చుంది.

"ఏమిటి దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తున్నావు?"

"ఏమీ లేదు."

"ఆయన జబ్బువిషయమా?"

"జబ్బువిషయం దిగులు పడనక్కర్లేదు. డాక్టర్లు రెండునెల్లల్లో నయమవుతుందంటున్నారు."

"మరింక దిగులు దేనికి?"

"నాకేమీ దిగుల్లేదు—నువ్వు ధైర్యంగా వుండటంకూడా, నా ఉత్సాహానికి కారణమే."

"ఉండక చేసేదేముంది? ప్రమాదకరమైన వ్యాధి. సర్వయత్నాలు చేస్తాం. ధైర్యంగా వుంటాం. పారిపోయి, దిగులుతో కుల్లిపోతే ఏం ప్రయోజనం?" అన్నది సుగుణ.

"నిజంగా, పురుషులకంటె, స్త్రీలకే మనోనిబ్బరం, ధైర్యం ఎక్కువనుకుంటా."

"అల్లా అనడంలోకూడా, పురుషులు తమ ఆధిక్యతని చూపించడమే నంటాను." నవ్వింది.

"కోపమా?"

"లేదు లేదు. నాకెందుకు కోపం?"

"సరే, దిగులు కాదు; కోపం కాదు. మరింకేమిటో?"

"పొద్దోయింది. వెళ్లి పడుకోరాదూ? మంచు పడుతోంది."

"నీ ఆరోగ్యం కూడా ముఖ్యమే. నువ్వు లేకుంటే, నేనే మయ్యేదాన్నో."

"నేను చేసిందేముంది."

"అవసరానికొచ్చి, ఆదుకోడమే."

"నేనో నాలుగురోజులపాటు వున్నంతమాత్రాన మీ కష్టాలు గట్టెక్కుతయ్యా?"

"అప్పుడే వెళ్లిపోవాలని చూస్తున్నట్లున్నావు."

నేనేమీ మాట్లాడలేదు.

"ఏం?"

"సుగుణా.—నువ్వేమీ, అనుకోకూడదు. దీర్ఘవ్యాధి. నిదానంమీద తగ్గే సూచనలున్నాయి. నేనింక వెళ్లకపోవటం భావ్య మంటావా? ఏదేనా అవసరంవుంటే, కబురంపితే, ఎల్లానూ వొస్తాను."

"ఇక్కడ నీకు కష్టంగావుందా?"

"కష్టమేమీ లేదు. మనం యిల్లా...యిల్లా వుండటం..."

"ఎల్లా?"

"అదే.—యిల్లా...ఎల్లా చెప్పాలో తెలీడం లేదు."

"అట్లాగే వెదుకుదువుగాని."

లేచి లోపలికెళ్లింది. నేనూ వెనకాలే వెళ్లి కాంప్ కాట్ చూరుకిందికి లాక్కుని పడుకున్నాను. తెల్లారగట్ల నాలుగింటికి కాని నిద్రపట్టలేదు. సుగుణ నొచ్చుకుంది. ఆ విషయం నన్ను మొన్నాడు, నాలుగైదుసార్లు, ఎగతాళిగా అంది. భర్తతో చెప్పినట్లుంది; అతనూ నన్ను ఎగతాళిగా. ప్రయాణం కట్టమనడం సాగించాడు. వె. వ్య. అని నామకరణం చేశాడు. వెడతానన్న వ్యక్తిట!

తరవాతనుంచి, సుగుణ, యితరులముందుకూడా, నాతో నిర్భయంగా, స్వేచ్ఛగా మాట్లాడేస్తోంది. నన్ను వేళాకోళం చేసేటంతటి చనువు కనబరచ సాగింది. కామేశంముందుకూడా, యీ చనువు, దాచడానికి ఆమె యత్నమే చెయ్యలేదు. కామేశం ఏమనుకుంటున్నాడో నే నూహించలేను. అతను లోతుగలవాడు; ఎంత లోతో తొంగిచూసే అవకాశం—తుదకి భార్యకి కూడా యివ్వడని నాకు తోచింది.

ఒక సాయంత్రం బజారునుంచి వస్తుంటే, పువ్వులు పట్టుకురమ్మంది. నేను తీసుకురాలేదు.

"పువ్వులు తేలేదేం?"

"మరిచిపోయ్యాను."

"నాకు తెలుసు నువ్వు మరిచిపోతావని. అందుకనే వేరే తెప్పించుకున్నాను."

"కోపమొచ్చిందా?"

"తేనందుకు కాదు. మరిచిపోయినందుకు." దూరంగా వెళ్లి, వెనక్కి తిరిగి, అర్థమైనట్లుగా చూసింది. చీర మార్చి, తల్లో పూలెట్టుకుని, 'రా వెడదాం'అంది. ఇద్దరం, హాస్పిటల్ కేసి నడుస్తున్నాం. కామేశం భోజనం చేసేవరకూ కూర్చున్నాం. ఆమె కేసి చూశాను. తల్లో పూలు లేవు. ఆశ్చర్యం వేసింది. భర్తముందు తీసేసింది. ఎందుకు? భర్త ఏమీ అనుకోకుండా. కళ్లల్లో నా కోపం చూసిందనుకుంటా.

"చూశారా — కరుణాకరం ఎంత చిత్రమైన మనిషో. కబుర్లు, వ్రాతలు విప్లవంగా, ఆధునికంగా కనబడినా, ఆచార వ్యవహారాల్లో పూర్వకాలం మనిషే—మీకు జబ్బుగా వుంటే, నే పూలెట్టుకోకూడదుట" అంటూ నవ్వింది. సాహసానికి చకితుణ్ణయ్యాను.

"భలేవాడే. పైగా నాకు జబ్బని ప్రచారమొకటా! హాయిగా ఎంజాయ్ చేస్తుంటే—"

అని కామేశం కూడా చిరునవ్వు సాగించాడు. కామేశంపక్కనిండా యూడికొలోన్ చల్లింది. గులాబీ పూరేకలు, పరిచింది.

"అమ్మయ్య ప్రాణం లేచొచ్చింది" అని కామేశం పరున్నాడు.

రాత్రి తొమ్మిదవొస్తోంది. ఇద్దరం మళ్లా యింటి కేసి బైలుదేరాం. వెనకాల శంకరయ్య, టిఫిన్ కారియరూ, ఫ్లాస్కూ తీసుకొస్తున్నాడు.

"పూలవిషయం కోపమొచ్చిందా?"

"లేదు."

"ఒచ్చింది నాకు తెలుసు. నాకూ వారికీ రహస్యాలు లేవు. భర్త మంచివాడు కానప్పుడు, భార్య రహస్యంగా వుంటుంది."

ఇవన్నీ శంకరయ్య వింటున్నాడని తోచింది.

"ఇప్పుడవన్నీ దేనికి?"

"శంకరయ్యకి వినబడుతుందనా?" నవ్వింది.

సుగుణ నిజంగా నా కర్థంకాలేదు. కామేశం ఎంతవరకూ అర్థంచేసుకున్నాడో తెలీదు.

ఇంటిదగ్గరికి చేరుకున్నాం. శంకరయ్య లోపలికెళ్లి వడ్డనవుతోంది రమ్మనమన్నాడు. చేతిరుమాల్లో కట్టిన పూలని పైకితీసి, జడలో అలంకరించింది.

"పుష్పాలకి మాటలురాకపోడం మంచిదే సుమా. వాటికి భాషవుంటే, ఎంత విచిత్రమైన గాథలు చెప్పునో—యీ భావంపైన ఎవరేనా వ్రాశేవారుంటే మంచి కథవుతుంది."

సుగుణతో సంభాషణ ఎప్పుడు ప్రమాదంగా పరిణమిస్తుందో చెప్పలేను. వ్యాఖ్యానాలున్న వాక్యాలు ఆమెముందు ప్రయోగించకపోవటం శ్రేయస్కరం. ఊరుకున్నా.

"పువ్వులెట్టుగుంటే అంత బాధపడటం దేనికి?"

నా కాకలిమీద కాబోలు, ఎందుకో కోపం వచ్చేసింది.

"సుగుణా — లోప లున్నది చెప్పెయ్యడం మంచిది. కామేశం అక్కడల్లా వుండగా, మనం యిల్లా వుండడం, నాకు మనస్కరించడం లేదు."

"ఎల్లా వున్నాం?"

"చీకు చింతా లేకుండా, దిగులేనా కనబర్చకండా, పూలు, షికార్లు, కబుర్లు..."

బిగ్గరగా నవ్వింది.

"మొగాళ్లకి మంచిగా నటిస్తే చాలు. ఉండనక్కర్లేదు...నీ మంచితనమే నీ శత్రువు, కరుణాకరం! మంచితనంవల్ల ఆకలి తీరదు. అన్నానికి లే" నవ్వుతూ, లోపలి కెళ్లింది.

"అది ఆఖరి ఘట్టం. నీ సలహా చెప్పు..."

కరుణాకరం దీర్ఘమైన శ్వాస విడిచాడు.

"ఇంతకీ నా ప్రశ్నకి సమాధానం చెప్పలేదు" అన్నాను.

అతను వులిక్కిపడ్డాడు.

"నీ ప్రశ్నేమిటి?"

"ఆమె నిన్ను ప్రేమిస్తున్నట్లు తేలింది. నువ్వామెను ప్రేమించావా?"

"నే నెట్లా చెప్పను? ఖూనీ చేద్దామనుకోడానికీ, నిజంగా చేసెయ్యడానికీ ఎంత వ్యత్యాసముందో, ప్రేమించడానికీ, ప్రేమ ప్రకటించడానికీ అంతుంది. నేను ప్రకటించలేదనుకుంటున్నాను," అన్నాడు.

కరుణాకరం పెద్దసమస్యలో చిక్కుకున్నాడు. అతను చెప్పినవాటినిబట్టి, ఆమే ప్రేమిస్తున్నట్లూ,

అతను తప్పించుకు తిరుగుతున్నట్లు, స్పష్టమవుతుంది. కాని నేను దీన్ని పూర్తిగా విశ్వసించలేకపోతున్నాను. అనుకూల వాతావరణం, సానుకూలమైన వ్యక్తీ, యీ రెండు, వున్నప్పుడే, స్త్రీ చొరవ ప్రకటిస్తుందనుకుంటాను. సుగుణ, జీవితాన్ని వొక కళగా అనుభవిస్తుంది. అసాధారణ పరిస్థితులు, అపూర్వ అనుభవాలు నిర్మించుకుంటేగాని, ఆమె సంపూర్ణవికాసం పొందదు. కరుణాకరం మామూలు మనిషి—సాధారణ మనస్తత్వం గలవాడని తోచింది. బీదరికం, ఆర్థికంగా ఆ దంపతులమీద ఆధారపడివుండటం కరుణాకరాన్ని మరింత సామాన్యుడుగా చేశాయి. నీతిని గురించిన చింత, ధనికులకేగాని, బీదవారికి సాధ్యపడదని వొక ఆధునిక అభిప్రాయం ప్రబలింది. మార్క్సిస్ట్‌వాదం, భగవద్గీతగా చూసుకునేవారు బీదవాడు నీతిగా వుండనక్కర్లేదనడం బదులు, అల్లా వుండటం అసంభవమని వాదిస్తున్నారు. బెర్నార్డ్‌షా నాటకం కూడా వ్రాశాడు. ఇది నా దృష్టిలో సరియైన అభిప్రాయం కాదు. ఇంక ప్రాకులాడేటందుకూ, తమ ఆధిక్యతని ప్రకటించేందుకూ, యింకేమీ లేనందున, బీదవారికి, నైతికచింతన మిగిలిందంటాను. భాగ్యవంతులు, సంఘంచేసే తీర్పులకు తలొగ్గకుండా త్రోసిపుచ్చగలరు. వారు ఆచారనియమాలను అతిక్రమించగలరు. నైతికచింతన వారి కవసరం లేదు. కరుణాకరం పరిస్థితి యీ విషయాన్ని ఋజువు చేసిందనిపించింది. ప్రేమించినా, అతను ప్రేమను ప్రకటించలేదు; పరపురుషుడి భార్యని ప్రేమించడం అన్యాయమని అంగీకరిస్తున్నాడు; ఆమె భర్త వ్యాధిగ్రస్థుడైనప్పుడు, ప్రేమకలాపం సాగించడం ఘోరమన్న చైతన్యం ప్రకటిస్తున్నాడు. తన గుప్పెట్లో కొచ్చిన అపూర్వ అనుభవాన్ని, నీతిపేరిట వొదిలేశాడు. సుగుణ తన డబ్బుని కరుణాకరంతో పంచుకున్నదంటే మార్క్సిస్ట్‌మిత్రులు హర్షిస్తారు. ప్రేమని పంచుగున్నదంటే హర్షిస్తారా?

"ఆలోచన తెమిలిందా?" అన్నాడు కరుణాకరం.

"ఆలోచనకి లొంగనివి మానసిక సమస్యలు. నేనేమీ చెప్పలేను. కామేశానికి, వొకటి రెండు నెలల్లో నయమవుతుంది. అప్పుడు సుగుణ తన ప్రేమను, యథాప్రకారం, అతనిమీద కేంద్రీకరింప చేస్తుందేమో—"

"సుగుణది అంత చపలమైన ప్రేమంటావా?"

"సుగుణదే కాదు. అసలు ప్రేమే అంతటిది. సూర్యరశ్మి, నీళ్ళు లేనిదే ఏ మొక్కా జీవించనట్లు, అనుకూల వాతావరణం, వ్యక్తి వున్నప్పుడే, అది నిలుస్తుంది."—అన్నాను.

"నీకు స్త్రీ ప్రేమపై నమ్మకం లేనట్లుంది."

"తప్పకుండా నమ్మకం వుంది. కాని ఏ వొక్కరూ 'నాది అపూర్వమైన ప్రేమ' అంటే మాత్రం, నేను నవ్వకమానను. బకెట్ బంగారంది కావొచ్చు; వెండిది కావొచ్చు; రాగిది కావొచ్చు; ఆఖరికి ప్లాస్టిక్‌ది కావొచ్చు, లోపలివి మామూలు నీళ్ళే," అన్నాను.

కరుణాకరాని కిది నచ్చిందో లేదో తెలీదు, కాని నవ్వేశాడు. నేను ఆమర్నాడు అందరిదగ్గిరా సెలవు తీసుకుని వెళ్ళిపోయాను.

[సశేషము]